

หมวดคำที่ประกอบด้วยเป็นประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์

ประเภทและชนิดของหมวดคำ¹ ที่ประกอบด้วยเป็นประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์

หมวดคำที่ประกอบด้วยเป็นประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนอง เปรียบ เหมือน ทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-บทอุปไมย และที่มืบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยมีอยู่ 17 ชนิด ถ้าพิจารณาตามหน้าที่ที่สามารถปรากฏเป็นหน่วยวลีหรือเป็นหน่วยประโยคอาจจะแบ่งออกได้ เป็น 2 ประเภทใหญ่² คือ ประเภทคำหลักและประเภทคำไวยากรณ์ดังนี้

ประเภท ก. คำหลัก³ คือประเภทของหมวดคำที่สามารถทำหน้าที่เป็นหน่วย ประโยคตามลำพังในประโยคเริ่มได้ และคำหลักทุกชนิดสามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยวลีตาม ลำพังได้

¹ดู ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 47.
เรื่องหมวดคำ

²ดู อัญไฉียง แซ่โล้ว, "หมวดคำในภาษาไทยเชิงใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 33. เรื่องหน้าที่ ของคำในหมวดคำต่าง ๆ (หมวดคำแบ่งตามหน้าที่ในวลีและในประโยคออกตามที่สามารถ ทำหน้าที่ตามลำพังเป็นส่วนประกอบของวลีและทำหน้าที่ตามลำพังเป็นส่วนประกอบของประโยค ในประโยคเริ่มได้หรือไม่ได้เป็น 2 จำพวกคือ คำหลักและคำไวยากรณ์)

³ดู ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 77.
เรื่องคำหลัก

ในประโยคสามัญจะปรากฏหน้าที่ของคำหลักที่เป็นหน่วยประโยคคือ เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคนิโคชนิดหนึ่งใน 3 ชนิด ได้แก่ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หรือหน่วยนามเคี้ยว หรือเป็นกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคนิโคชนิดหนึ่งใน 2 ชนิด ได้แก่ หน่วยกรรมหรือหน่วยสกรรม

ในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนจะปรากฏหน้าที่ของคำหลักที่เป็นบทอนุพากย์คือ เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์ชนิดโคชนิดหนึ่งใน 2 ชนิด ได้แก่ บทประธาน บทกรรมตรง หรือเป็นกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์ชนิดโคชนิดหนึ่งใน 2 ชนิด ได้แก่ บทกรรมหรือบทสกรรม

ในประโยคสามัญจะปรากฏหน้าที่ของคำหลักที่เป็นหน่วยวลีคือ เป็นส่วนหลักที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลักในนามวลีหรือทำหน้าที่เป็นหน่วยแกนในกริยาวลี

ในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนจะปรากฏหน้าที่ของคำหลักที่เป็นหน่วยวลีคือ เป็นส่วนหลักที่ทำหน้าที่เป็นบทหลักในนามวลีหรือเป็นส่วนหลักที่ทำหน้าที่เป็นบทแกนในกริยาวลี

1. ชนิดของหมวดคำประเภทคำหลัก

หมวดคำประเภทคำหลัก ซึ่งทำหน้าที่ไต่ตามลำพังเป็นหน่วยประโยคดังกล่าวข้างบน หรือทำหน้าที่ไต่ตามลำพังเป็นหน่วยวลีดังกล่าวข้างบนในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเหมือน ทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-บทอุปไมย และที่มืบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยมีอยู่ 4 หมวด ได้แก่ หมวดคำนาม หมวดคำสรรพนาม หมวดคำกริยาอาการกรรม และหมวดคำกริยาสกรรม

หมวดคำนามและหมวดคำสรรพนามจะเป็นหมวดคำ 2 หมวดที่คำในหมวดสามารถทำหน้าที่ตามลำพัง เป็นหน่วยหลัก และขณะเดียวกันทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หรือหน่วยนามเคี้ยวด้วย

หมวดคำกริยาอาการกรรมและหมวดคำกริยาสกรรมจะเป็นหมวดคำ 2 หมวดที่คำในหมวดสามารถทำหน้าที่ตามลำพัง เป็นหน่วยแกน และขณะเดียวกันทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมหรือหน่วยสกรรมด้วย

2. ตัวอย่างคำในหมวดคำที่เป็นประเภทคำหลักมีดังนี้

ก) หมวดคำนามและหมวดคำสรรพนาม ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยหลัก (ด)

1) ทำหน้าที่เป็นหน่วยหลัก (ด) และขณะเดียวกันเป็นหน่วยประธาน
(ป) หน่วยกรรมตรง (ค) หรือหน่วยนามเดี่ยว (นค.) ใน
ประโยคสามัญ

(ก) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเหมือน

(1) คำในหมวดคำนาม เช่น แหวนเพชร หัวไม้ซีก
พญานาค

ตัวอย่าง 1 : แหวนเพชร (เท่า)¹ หัวไม้ซีก

ป

ส

ค

ด

ด

(เขาชื่อกานต์/13)

ตัวอย่าง 2 : พญานาค (อยู่กับราวกับเจ้า)

ป

อ

ด

(นินทาสโมสร/12)

(2) คำในหมวดคำสรรพนาม เช่น เขา เรา

ตัวอย่าง 1 : เขา (คุยอวดอ้างตามประสาชู้เมา)

ป

อ

ด

(นิทานโบราณคดี/24)

¹ เครื่องหมายวงเล็บ () ที่ล้อมคำในทุกตัวอย่างของเรื่องหมวดคำในบทนี้ เช่น (เท่า) (อยู่กับราวกับเจ้า) แสดงว่าคำนั้นไม่อยู่ในหมวดคำที่กำลังกล่าวถึง

ตัวอย่าง 2 : เรา (นั่งกันคล้ายตุ๊กตา)

ป อ

ล

(นิเวศสิ่งแวดล้อม/101)

(ข) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืด
อุปมา-บทอุปไมย

(1) คำในหมวดคำนาม เช่น เงิน แก้วสารพัดนึก
ความรัก ไฟสุ่มอก (สำนวน)

ตัวอย่าง 1 : เงิน (คือ) แก้วสารพัดนึก

ป ส ท

ล ล

(นิเวศสิ่งแวดล้อม/69)

ตัวอย่าง 2 : ความรัก (เป็น) ไฟสุ่มอก

ป ส ท

ล ล

(นิทานอคติ/76)

(2) คำในหมวดคำสรรพนาม เช่น ผม เธอ

ตัวอย่าง 1 : ผม (อยากเป็น) (หนุมาน)

ป ส ท

ล

(ช่างหลังภาพ/41)

ตัวอย่าง 2 : เธอ (เป็น) (ดาวอับแสง)

ป ส ท

ล

(เช้าช้อกานต์)

ตัวอย่าง 3 : เรามัน (คนรณวิชา)

นค.

ล

(คุกรรรม/4)

2) ทำหน้าที่เป็นบทหลัก (ล) และขณะเดียวกันเป็นบทประธาน (ป)
หรือบทกรรมตรง (ก) ในอนุพากย์ใดอนุพากย์หนึ่งที่อยู่ในประโยค
ซับซ้อน

(ก) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ

(1) คำในหมวดคำนาม เช่น ชาวสวน คางคาว
นายอำเภอ น้ำตา เทา

ตัวอย่าง 1 :	(ปากของปากกุก)	(ชักขึ้นลงยังกับตะขาบ)	(ที่)	<u>ชาวสวน</u> (ชักใจ)	<u>คางคาว</u>
	(ป)	(อ)		(ป)	(ค)
				(ล)	(ล)

(รวมฉะนิยาย/305)

ตัวอย่าง 2 :	<u>นายอำเภอ</u> <u>น้ำตา</u> (ไหลไม่หยุด)	(เหมือน)	(เงา)	<u>เทา</u>
	(ป)	อ		(ส)
	(ล)			(ล)

(นายอำเภอปฏิวัติ/150)

(2) คำในหมวดคำสรรพนาม เช่น ข้าพเจ้า เรา

ตัวอย่าง 1 :	<u>ข้าพเจ้า</u> (รู้สึกเจ็บแปลบ)	(เหมือน)	(มค)	(กัก)
	(ป)	(อ)	(ป)	(อ)
	(ล)			

(ผิวเหลืองผิวขาว)

ตัวอย่าง 2 : (เมื่อ) เรา (ลืม) (ของเก่า) | เรา (ต้องหา) (ของใหม่)
 (ป) (ส) (ท) | (ป) (ส) (ท)
 (ด) | (ด)

(นิว เหลืองนิวขาว/76)

(ข) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพจน์ทำนองเปรียบ เป็นที่มีบท
 อุปมา-บทอุปไมย

(1) คำในหมวดคำนาม เช่น เด็กนักเรียน กองทัพบก

ตัวอย่าง 1 : เด็กนักเรียน (เป็น) กองทัพบก | (ที่) (น่าสพึงกลัว)
 (ป) (ส) (ท) | (ป) (อ)
 (ด) | (ด)

(ปารุทธการศึกษ)

ตัวอย่าง 2 : ความตั้งใจ (เป็น) กุญแจ | (ที่) (ไขไปสู่) (ความสำเร็จ)
 (ป) (ส) (ท) | (ป) (ส) (ท)
 (ด) | (ด)

(ประมวลโวหาร/88)

(2) คำในหมวดคำสรรพนาม เช่น ข้าพเจ้า

ตัวอย่าง : ข้าพเจ้า (วิสุตร) (เป็น) (คนไทย) | (ที่) (หาเข้ากินคำ)
 (ป) (ส) (ท) | (ป) (อ)
 (ด) | (ด)

(นิว เหลืองนิวขาว/43)

(ค) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพจน์ทำนองเปรียบ เป็นที่มีบท
 อุปมา-ไม่มีบทอุปไมย

(1) คำในหมวดคำนาม เช่น แม่แย้ม ปากกา คำ

ตัวอย่าง 1 : (ลูกคนไหน)- (ที่) แม่แย้ม (ถือท้ายย้ายหัวละก็) -เสีย (-ทุกคน)
 (ป)- (ค) (ป) (ส) - (อ) -ป
 (ล)

(หัวใจนักรบ/24)

ตัวอย่าง 2 : (มี) (เราคคนเดียว) ที่ ปากกา (ยังไม่มี) คำ
 (ส) (ค) (ป) (ส) (ค)
 (ล) (ล)

(รวมฉตะนิยาย/578)

(2) คำในหมวดคำสรรพนาม เช่น เรา (ย้าย) มัน
 ตัวอย่าง 1 : (เมื่อ) เรา (ลืม) (ของเก่า) (เรา) (ต้องพยายามหา) (ของใหม่)
 (ป) (ส) (ค) (ป) (ส) (ค)
 (ล) (ล)

(ผิวเหลืองผิวขาว/76)

ตัวอย่าง 2 : (อาย) มัน- (ที่) (เป็น-) (ถูก) (-รัก) - (บิดพระทูลเกล้าจ้ริง)
 (ป) (ป) (ส-) (ค) (-ส) - (อ)
 (ล)

(จัดการรับเสด็จ/15)

ข) หมวดคำกริยากรรมและหมวดคำกริยากรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยแทน
 (ก)

1) หมวดคำ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยแทน (ก) และขณะเดียวกันเป็นหน่วย
กรรม (อ) หรือหน่วยกรรม (ส) ในประโยคสามัญ

(ก) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านเองเปรียบเหมือน
หมวดคำที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยแทน (ก) ในประโยคสามัญที่มี
ข้อความเป็นภาพพจน์ท่านเองเปรียบเหมือนจะมีแต่หมวดคำ
กริยากรรม (ไม่มีหมวดคำกริยากรรม) เช่น เหมือน
เท่า ซึ่งเป็นคำในหมวดคำกริยากรรมที่ใช่เป็นจำนวนมากครั้ง

ตัวอย่าง 1 : (หน้าเจ้า) เหมือน (ไกตอน)

ป ส ท

ก

(จับเสือ/11)

ตัวอย่าง 2 : (อสูรกำหมัด) เทา (ผลแดงโม)

ป ส ท

ก

(นิทานเวตาล/15)

(ข) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านองเปรียบเป็นที่มืด

อุปมา-อุปไมย

หมวดคำที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยแทน (ก) ในประโยคสามัญ

ที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านองเปรียบเป็นที่มืด

คำกริยากรรม (ไม่มีหมวดคำกริยากรรม) เช่น คือ

เป็น ซึ่งเป็นคำในหมวดคำกริยากรรมที่ใช้เป็นจำนวน

มากกว่า

ตัวอย่าง 1 : (เงิน) คือ (แถวสารพัดนึก)

ป ส ท

ก

(ฉิว เหลืองฉิวขาว/69)

ตัวอย่าง 2 : (กรุงเทพฯ) เป็น (เมืองสวรรค์)

ป ส ท

ก

(นิทานชีวิต/73)

(ค) ประโยคที่มีข้อความเกินภาพพจน์ตนเองเปรียบเป็นที่เปรียบเทียบ
อุปมา-ไม่มีบทอุปไมย

(1) หมวดคำกริยาอาการ เช่น ปากหวาน ตายทั้งเป็น
(ส่วนวน)

ตัวอย่าง 1 : ปากหวาน !

อ

ก

(ชีวิตไทยหลายรส)

ตัวอย่าง 2 : (คนสวะ) ตายทั้งเป็น

ป

อ

ก

(หลวงตา 1)

(2) หมวดคำกริยาสกรรม เช่น จน ล้างสมอง (ส่วนวน)

ตัวอย่าง 1 : (ท่านพระ) จน (ถอยคำส่วนวน)

ป

ส

ต

ก

(นิทานโบราณคดี/8)

ตัวอย่าง 2 : (ครู) ล้างสมอง (เด็ก)

ป

ส

ต

ก

(ปาฐกถาการศึกษา/75)

2) หมวดคำที่ปรากฏในอนุพจน์ใดอนุพจน์หนึ่งในประโยคชั้นต้น
อาจจะเป็นหมวดคำกริยาอาการหรือหมวดคำกริยาสกรรม ซึ่ง
ทำหน้าที่เป็นบทแทน (ก) และขณะเดียวกันทำหน้าที่เป็นบท
อาการ (อ) หรือบทสกรรม (ส) ตามลำดับ

(ก) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ
คำในหมวดคำกริยากรรม เช่น แดก ตักญาติชาคมิตร
 (จำนวน)

และคำในหมวดคำกริยากรรม เช่น เกลียด กระหม-คัง

ตัวอย่าง 1 : (เขา) เกลียด (เรา) | (อย่าง) ตักญาติชาคมิตร
 (ป) (ส) (ค) | (อ)
 (ก) | (ก)

(นิวเหลืองนิวขาว)

ตัวอย่าง 2 : (ฝนเม็ดโต) กระหม- (กระจกหน้าตาง) -คัง | (ราว) (ข้าวตอก) แดก
 (ป) (ส-) (ค) -ส | (ป) (อ)
 (ก) | (ก)

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/22)

(ข) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-
บทอุปไมย

คำในหมวดคำกริยากรรม เช่น นาสฟังกลัว ทาเข้า
 กินคำ (จำนวน)

และคำในหมวดคำกริยากรรม เช่น เป็น

ตัวอย่าง 1 : (เด็กนักเรียน) เป็น (กองทัพมด) | (ที่) นาสฟังกลัว
 (ป) (ส) (ค) | (ป) (อ)
 (ก) | (ก)

(ปราชญ์ถาวรศึกษา)

ตัวอย่าง 2 :	(ข้าพเจ้าวิสูตร)	<u>เป็น</u>	(คนไทย)	(ที่)	<u>หาเช่ากินค่า</u>
	(ป)	(ส)	(ค)	(ป)	(อ)
		(ก)			(ก)

(ผิวเหลืองผิวขาว)

- (ค) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านเองเปรียบเป็นที่มืด
ดูมา-ไม่มีบทอุปไมย
คำในหมวดคำกริยาอาการ เช่น เสีย
และคำในหมวดคำกริยากรรม เช่น ถ้อย่ายยั่วหัว (สำนวน)
 โปรค (สำนวน) นึก

ตัวอย่าง 1 :	(ลูกคนไหน)-	(ที่)	(แม่ม)	<u>ถ้อย่ายยั่วหัวละก็</u>	-เสีย (ทุกคน)
	(ป)	(ค)	(ป)	(ส)	(อ) -ป
				(ก)	(ก)

(หัวใจนักรบ/24)

ตัวอย่าง 2 :	<u>นึก</u>	(วา)	<u>โปรรค</u>	(ลูกนกลูกกา)
	(ส)		(ส)	(ค)
	(ก)		(ก)	

(นิทานชีวิต/22)

ประเภท ข. คำไวยากรณ์¹ คือประเภทของหมวดคำที่ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคตามลำพังในประโยคเริ่มได้ และบางหมวดคำอาจจะสามารถทำหน้าที่ตามลำพังเป็นหน่วยวลีได้ แต่บางหมวดคำไม่สามารถทำหน้าที่ตามลำพัง ต้องทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำอื่น จึงจะเป็นหน่วยวลีได้ ซึ่งหมายความอีกอย่างหนึ่งว่า คำไวยากรณ์คือ ประเภทของหมวดคำที่ทำหน้าที่เป็นเพียงส่วนขยายของหน่วยหลักหรือหน่วยแกน หรืออาจจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของส่วนขยายของหน่วยหลักหรือหน่วยแกน

คำไวยากรณ์อาจจะแบ่งได้เป็น 2 พวกคือ พวกคำขยายและพวกคำเชื่อม

1. พวกคำขยาย คือประเภทของหมวดคำที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในนามวลีหรือเป็นส่วนขยายหน่วยแกนในกริยาวลี หรือเป็นส่วนหนึ่งของส่วนขยายในนามวลีหรือเป็นส่วนหนึ่งของส่วนขยายในกริยาวลี หมวดคำซึ่งปรากฏเป็นพวกคำขยายในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย และที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยจะมี 10 หมวด ซึ่งจะกล่าวถึงหมวดคำแต่ละหมวดพร้อมทั้งหน้าที่เป็นส่วนขยายของหน่วยหลักหรือหน่วยแกนดังนี้

¹ดู ดร. วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 77.

เรื่องคำไวยากรณ์

และดู อยู่เคียง แซ่โค้ว, "หมวดคำภาษาเชียงใหม่," หน้า 33. เรื่องคำไวยากรณ์ควย ในวิทยานิพนธ์ที่ 5 นี้จัดคำไวยากรณ์ ได้แก่ คำที่เป็นพวกคำขยายและพวกคำเชื่อม

ก) ชนิดของหมวดคำพวงคำขยาย

1.	หมวดคำคุณศัพท์	ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยคุณศัพท์	ขยายหน่วยหลัก
2.	หมวดคำลักษณนาม	ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำคุณศัพท์เป็นหน่วยคุณศัพท์
หรือร่วมกับหมวดคำลำดับที่เป็นหน่วยจำนวน
หรือร่วมกับหมวดคำบอกกำหนดเป็นหน่วยกำหนด	ขยายหน่วยหลัก
3.	หมวดคำบอกกำหนดเสียงโท	ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนด	ขยายหน่วยหลัก
4.	หมวดคำบอกกำหนดเสียงตรีและเสียงจัตวา	ซึ่งอาจจะทำหน้าที่ร่วมกับคำลักษณนามเป็นหน่วยกำหนด	ขยายหน่วยหลัก
5.	หมวดคำลำดับที่	ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับคำลักษณนามเป็นหน่วยจำนวน	ขยายหน่วยหลัก
6.	หมวดคำช่วยหน้ากริยา	ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกน	ขยายหน่วยแกน
7.	หมวดคำปฏิเสธ	ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกน	ขยายหน่วยแกน
8.	หมวดคำหลังกริยา	ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำกริยากรรมหรือหมวดคำกริยาสกรรม	เป็นหน่วยแกน
9.	หมวดคำหลังกริยา	ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำกริยากรรมหรือหมวดกริยาสกรรม	เป็นหน่วยแกน
10.	หมวดคำวิเศษณ์	ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยขยาย	ขยายหน่วยแกน

ข) ตัวอย่างหมวดคำที่เป็นพวกคำขยายมีดังนี้

1) หมวดคำคุณศัพท์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยคุณศัพท์ (ค) ตามลำดับ ขยายหน่วยหลัก (ล) ได้ จะปรากฏในประโยคสามัญและประโยค ขั้วชนิดดังนี้

(ก) ทำหน้าที่เป็นหน่วยคุณศัพท์ (ค) ซึ่งขยายหน่วยหลัก (ล) ในประโยคสามัญ

(1) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ มีอยู่คำเดียวคือ ใหญ่

ตัวอย่าง : (ลานวัด) (เหมือน) (บาตร) ใหญ่
 ป ส ค

(รวมฉะนิยาย/290)

(2) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย มีอยู่คำเดียวคือ ยี่

ตัวอย่าง : (นม) (เป็น) (ลูกตาล) ยี่
 ป ส ค
 ล ก

(ทางรัก/5)

(3) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย มีอยู่คำเดียวคือ แก่

ตัวอย่าง : (อายุควาย) แก่ !
 นค.

ล ก

(ยุคี/41)

(ข) ทำหน้าที่เป็นบทคุณศัพท์ (ค) ขยายบทหลัก (ด) ในอนุพจน์
ที่อยู่ในประโยคซับซ้อน ซึ่งเป็นประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์
ทำนองเปรียบเทียบเท่านั้น เช่น โต้¹ ใหม่

ตัวอย่าง 1 : (ณ) เม็คโต (กระทบ-) (กระจกหน้าต่าง) (-คัง) (ราว) (ขาวตอก) (แตก)
 (ป) (ส-) (ต) -ส (ป) (อ)
 (ล) (ค)

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/22)

ตัวอย่าง 2 : (เจ้า) (จะไม่ตองหวง) (เมียบ) (ที่) (หน้าตา) (เหมือน) (ขาวตัง) ใหม่
 (ป) (ส) (ต) (ป) (ส) (ต)
 (ล) (ค)

(จดหมายจางวางหว่า)

2) หมวดคำลักษณนาม² ซึ่งต้องทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดอื่น เช่น
 ทำหน้าที่ร่วมกับคำคุณศัพท์เป็นหน่วยคุณศัพท์ (ค) ทำหน้าที่รวม
 กับคำลำดับที่เป็นหน่วยจำนวน (จ) หรือทำหน้าที่ร่วมกับคำบอก
 กำหนดเสียงจัตวาเป็นหน่วยกำหนด (ก) ซึ่งขยายหน่วยหลักและ
 จะปรากฏในประโยคสามัญหรือประโยคซับซ้อนดังนี้

(ก) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคุณศัพท์เป็นหน่วยคุณศัพท์ (ค)
ซึ่งขยายหน่วยหลัก (ด) ในประโยคสามัญ และเป็นประโยค

¹ในที่นี้คำคุณศัพท์ว่า โต้ ร่วมกับคำลักษณนามว่า เม็ค ที่อยู่ข้างหน้าทำหน้าที่เป็นบท
 คุณศัพท์

²หมวดคำลักษณนามจะทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำอื่น ๆ บางหมวด ผู้วิจัยจะแสดง
 ตัวอย่างหมวดคำลักษณนามที่ทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำอื่นเมื่อกล่าวถึงหมวดคำอื่นนั้น เช่น ทำ
 หน้าที่ร่วมกับหมวดคำบอกกำหนดเสียงตรีและจัตวา และทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำลำดับที่ เป็นต้น

ที่มีข้อความเป็นภาพจนทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-บท
อุปไมยเท่านั้น เช่น โรง ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับคำคุณศัพท์

ตัวอย่าง : (หนังสือพิมพ์) (คือ) (ละคร) โรง ใหญ่
ป ส ท

(ผิวเหลืองผิวขาว/23)

(ข) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำคุณศัพท์เป็นบทคุณศัพท์ (ล)
ซึ่งขยายบทหลัก (ล) ในอนุพยางค์แรกในประโยคซับซ้อน
และเป็นประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจนทำนองเปรียบเห็นเหมือน
ที่มีมืบทอุปมา- บทอุปไมยเท่านั้น เช่น เม็ด ซึ่งทำหน้าที่
ร่วมกับคำคุณศัพท์ โต ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง : (ฝน) เม็ด โต (กระหนบ-) (หนาตาจ) (-คัง) | (ราว (ขาวตอก) (แตก)
(ป) (ส-) (ท) -ส (ป) (อ)
(ล) (ค)

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/22)

3) หมวดคำบอกกำหนดเสียงโท ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนด (ก)
ซึ่งขยายหน่วยหลัก (ล) จะปรากฏในประโยคที่มีข้อความ
ภาพจนทำนองเปรียบเหมือนและทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-
บทอุปไมยเท่านั้น คำบอกกำหนดเสียงโทมีอยู่คำเดียวคือ นั้น
ดังนี้

(ก) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจนทำนองเปรียบเหมือนและ
เป็นประโยคซับซ้อน (คำบอกกำหนดเสียงโททำหน้าที่เป็น
บทกำหนด (ก) ขยายบทหลัก (ล))

ตัวอย่าง : (ทัก) (มอง) (หน้าเจ้า) นั้น | (ราวกับ) (จะกินเลือดกินเนื้อ)
 (ป) (ส) (ค) (อ)
 (ล) (ก)
 (หลายชีวิต)

(ข) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืด
อุปมา-บทอุปไมย และเป็นประโยคสามัญ

ตัวอย่าง : (พอเคลิ้ม) นั้น (แหละ) (จะเป็น) (อายุเสือ)
 ป ส ค
 ล ก

(รวมอมตะนิยาย/295)

4) หมวดคำบอกกำหนดเสียงตรีและจัตวา ซึ่งอาจจะทำหน้าที่ร่วมกับ
คำในหมวดคำลักษณนามหรือไม่ก็ได้ เป็นหน่วยกำหนด (ก) ซึ่ง
ขยายหน่วยหลัก (ล) จะปรากฏในประโยคสามัญและประโยค
ซับซ้อนดังนี้

(ก) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำลักษณนามเป็นหน่วยกำหนด
(ก) ซึ่งขยายหน่วยหลัก (ล) ในประโยคสามัญและเป็น
ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเหมือน และ
ภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืดอุปมา-บทอุปไมยเท่านั้น
ได้แก่ นั้น และ นั้น ซึ่งอาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดตาม
ลำพังหรือทำหน้าที่ร่วมกับคำลักษณนาม เช่น เส้น ดังตัวอย่าง
ข้างล่างนี้

(1) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเหมือน

ตัวอย่าง 1 : (ชีวิตของเรา) (เหมือนกับ) (รุ่งกินน้ำ) เส้นนั้น
 ป ส ค
 ล ก

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/28)

ตัวอย่าง 2 : (คน) นี้ (เหมือนสาบเหมือนแรง)

ป อ

ล ก

(นิทานออกติ/43)

(2) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ
ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย

ตัวอย่าง : (หญิง) นั้น (เคาหนา) (จะเป็น-) (ยักษ์) (-ก็ไค)

ป ล- ท (-ล)

ล ก

(เรื่ณนุษย์/73)

(ข) ทำหน้าที่ตามลำพังหรือร่วมกับคำในหมวดคำลักษณนามเป็นบท
กำหนด (ก) ซึ่งขยายบทหลัก (ล) ในอนุภาคแรกใน
ประโยคซับซ้อนดังต่อไปนี้

(1) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ
มีอยู่ 1 คำคือ นี้ ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทกำหนด (ก)
ขยายบทหลัก (ล) ดังนี้

ตัวอย่าง : (การเล่นสาคน้ำ) นี้ (เหมือน) (กิริยา) (ที่) (พญานาค) (เดิน) (น้ำ)
(ป) (ล) (ค) (ป) (ล) (ค)

(ล ก)

(ลัทธิธรรมเนียมภาค 1-6/5)

(2) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ
ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย มีอยู่ 1 คำคือ นั้น ซึ่งทำ
หน้าที่เป็นบทกำหนด (ก) ขยายบทหลัก (ล) ดังนี้

ตัวอย่าง : (ความตั้งใจ) นั้น (เป็น) (กุญแจ) | (ซึ่ง) (ไขไปสู) (ความสำเร็จ)
 (ป) (ส) (ต) | (ป) (ส) (ต)
 (ล) ก)

(ประมวลโวหาร/88)

(3) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบ เป็น
ที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยมีอยู่ 1 คำคือ ไท
ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับคำลักษณนาม เช่น คน องค
เป็นบทกำหนด (ก) ขยายบทหลัก (ล) ดังนี้

ตัวอย่าง : (ลูก) คนไท | -(ที่) (แม่แย้ม) (ถือท้ายย้ายหัวละก็) | -(เสีย) (-ทุกคน)
 (ป)- | (ต) (ป) (ส) | -(อ) -ป
 (ล) ก)

(หัวใจนักรบ/24)

5) หมวดคำคำศัพท์ที่ ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับหมวดคำลักษณนามเป็นหน่วย
จำนวน (จ) ซึ่งขยายหน่วยหลัก (ล) จะปรากฏในประโยค
สามัญและประโยคซับซ้อนดังนี้

(ก) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำลักษณนามเป็นหน่วยจำนวน
(จ) ซึ่งขยายหน่วยหลัก (ล) ในประโยคสามัญ และเป็น
ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบ เป็นที่มีบท
อุปมา-บทอุปไมยเท่านั้น มีอยู่ 1 คำคือ หนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่
ร่วมกับคำในหมวดคำลักษณนามว่า ตัว เป็นหน่วยจำนวน
(จ) ขยายหน่วยหลัก (ล) ดังนี้

ตัวอย่าง : (ข้าพเจ้า) (คือ) (สุกร)ตัวหนึ่ง
 ป ส ต
 ล จ

(นิเวศเมืองนิวาชาว/20)

(ข) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำลักษณนามเป็นบทจำนวน (จ)
ซึ่งขยายบทหลัก (ด) ในประโยคซับซ้อน และเป็นประโยค
ที่มีข้อความเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย
เท่านั้น มีอยู่ 1 คำคือ เดียว ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับคำลักษณนาม
ว่า คน เป็นบทจำนวน (จ) ขยายบทหลัก (ด) ดังตัวอย่าง
ข้างล่างนี้

ตัวอย่าง : (มี) (เรา) คน เดียว | (ที่) (ปากกา) ยังไม่มี คำ
 (ส) (ค) | (ป) (ส) (ท)
 (ล) (ก)

(รวมอมตะนิยาย/578)

6) หมวดคำช่วยหน้ากริยา ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วย
 แกน (ช₁) ซึ่งขยายหน่วยแกน (ก) ในประโยคสามัญและประโยค
 ซับซ้อนดังนี้

(ก) ทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกน (ช₁) ซึ่งขยาย
หน่วยแกน (ก) ในประโยคสามัญ และเป็นประโยคที่มี
ข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนอง เปรียบเป็นที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย
และที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยดังนี้

(1) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเป็น
ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย เช่น จะ อยาก อย่า
ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง 1 : (พอเคลือบนั้นแหละ) จะ (เป็น) (อาย เลื่อ)
 ป ส ค
 ช₁ ก

(รวมอมตะนิยาย/295)

ตัวอย่าง 2 : (นม) อยาก(เป็น) (หนุมาน)

ป ส ท

ข₁ ก

(ข้างหลังภาพ/41)

ตัวอย่าง 3 : (ขอ) อย่า(ไปแคร์) (พวกปากหอยปากปู)

ป ส ท

ข₁ ก

(เขาสื่อگانต์/208)

(2) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ
ที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย เช่น ยัง ทอง ดั่ง
ตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง 1 : (ศิษย์) ยัง (แกว่ง)

ป อ

ข₁ ก

(รวมอมตะนิยาย/567)

ตัวอย่าง 2 : (ครู) ทอง(ใจพระ)

ป อ

ข₁ ก

(แดคุณครูควยคมแฝก/141)

(ข) ทำหน้าที่เป็นบทช่วยกริยาหน้าหน่วยแทน (ข) ขยายบทแทน
(ก) ในอนุพากย์ใดอนุพากย์หนึ่งในประโยคชั้นซ้อน และเป็น
ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์เปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-ไม่มี
บทอุปไมยเท่านั้น คำในหมวดคำช่วยหน้ากริยา เช่น ทอง
ดั่งตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง 1 : (พวกอังกฤษ) ต้อง (ฆ่า-) คน (-เสีย) | (จน) (เลือก) (อาบ) (แผ่นดิน)
 (ป) (ส) (ค) -ส | (ป) (ส) (ค)
 (ข₁ ก)

(นิวเคลียสนิวทราว/91)

ตัวอย่าง 2 : (เมื่อ) (เรา) (ล้ม) (ของเก่า) | (เรา) ต้อง (พยายามหา) (ของใหม่)
 (ป) (ส) (ค) | (ป) (ส) (ค)
 (ข₁ ก)

(นิวเคลียสนิวทราว/76)

7) หมวดคำปฏิเสธ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกน (ข₁)
 ช่วยขยายหน่วยแกน (ก) ในประโยคสามัญและประโยคซับซ้อน
 ดังนี้

(ก) ทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกน (ข₁) ซึ่งขยาย
หน่วยแกน (ก) ในประโยคสามัญ และเป็นประโยคที่มี
ข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทบาทมา-บทอุปไมย
เท่านั้นมีคำเดียวคือ ไม่ ซึ่งปรากฏกับหน่วยแกน (ก) ใน
เป็นคำปฏิเสธของ เป็น คือ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 1 : (ณ) ไม่ (ไซ) (หุ่ป่าตาเถื่อน)

ป ส ค

ข₁ ก

(หัวใจนักรบ/14)

ตัวอย่าง 2 : (หน้าจันทร์) ไม่ (ไซ) (คนใจไม้ไผ่ระกำ)

ป ส ค

ข₁ ก

(รวมอมตะนิยาย/293)

(ข) ทำหน้าที่เป็นบทช่วยกริยาหน้าบทแทน (ข₁) ซึ่งขยายบทแทน
(ก) ในอนุพจน์แรกในประโยคซับซ้อน และเป็นประโยคที่มี
ข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบ เป็นที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย
และที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย คำในหมวดคำปฏิเสธมีคำ
เดียวคือ คำว่า ไม ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

(1) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบ เป็นที่มี
บทอุปมา-บทอุปไมย

ตัวอย่าง : (เรา) ไม (ไซ) (เทวดา) | (ที) (จะใคร่สอดส่อง-) (ทิพเนตร)- ไปเที่ยวมองเห็น
 (ป) (ส) (ท) | (ป) (ส-) (ท) -ส
 (ข₁ ก)

(ชุมนุมนิทาน ร.6/23)

(2) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบ เป็นที่มี
บทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย

ตัวอย่าง : ไม(รู้) | (ว่า) (เทวดาองค์ไหน) (เสวยอายุ)
 (ส) | (ป) (อ)
 (ข₁ ก)

(รวมอมตะนิยาย/571)

8) หมวดคำหน้ากริยา ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำกริยากรรม
 หรือคำในหมวดคำกริยากรรมก็ได้เป็นหน่วยแทน (ก) ดังนี้

(ก) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำกริยากรรมเป็นหน่วยแทน (ก)
ในประโยคสามัญ และเป็นประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์
ทำนองเปรียบ เป็นที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยเท่านั้น คำใน
หมวดคำหน้ากริยามีอยู่ 1 คำคือ คำว่า ไป ปรากฏร่วมกับ
คำกริยา เช่น คำกริยากรรม ประจำ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง : (อาร์โนลด์เกลอแก้ว) ไป (ประจำ) (กรุงเบอร์ลิน)

ป

๘

ก

๓

(นิวเฮลล์องนิวขาว/109)

- (ข) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำกริยากรรมเป็นบทแทน (ก)
ในอนุทากย์โคอนุทากย์หนึ่งในประโยคชั้นซ้อน และเป็น
ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืบท
อุปมา-บทอุปไมย คำในหมวดคำหน้ากริยามีคำว่า ไป
และคำว่า เทียว ซึ่งปรากฏร่วมกัน และปรากฏร่วมกับ
คำกริยา เช่น คำกริยากรรมว่า มองเห็น ดังตัวอย่าง
ข้างล่างนี้

ตัวอย่าง : (เรา) (ไม่ใช่) (เทวดา) | (ที่) (จะไต่สอคล้อง-) (ทิพเนตร) -ไป เทียว (มองเห็น)
 (ป) (๘) (๓) | (๒) (๘-) ก (-๘)
 (๒, ๓)

(ชุมนุมนิทาน ร.6)

- 9) หมวดคำหลังกริยา ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำกริยากรรม
 หรือคำในหมวดคำกริยากรรมก็ได้เป็นหน่วยแทน (ก) ดังนี้

- (ก) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำกริยากรรมเป็นหน่วยแทน (ก)
ในประโยคสามัญ และเป็นประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์
ทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยเท่านั้น คำใน
หมวดคำหลังกริยามี 1 คำคือ ไป ปรากฏร่วมกับคำกริยา
เช่น คำกริยากรรมว่า หายเข้ากลีบเมฆ¹ (สำนวน) ดัง
ตัวอย่างข้างล่างนี้

¹ คุ กาญจนาคพันธ์, สำนวนไทย, หน้า 157. สำนวนว่า เข้าเมฆหมอก

ตัวอย่าง : (เปิดและเซอ) หายเข้ากลีบเมฆ ไป

ป

อ

ก

(นิวเหลืองนิวขาว/152)

(ข) ทำหน้าที่ร่วมกับคำในหมวดคำกริยาอาการหรือคำกริยา
สกรรมเป็นหน่วยแทน (ก) ในอนุพากย์แรกหรือในอนุพากย์
หลังที่อยู่ในประโยคซับซ้อน และเป็นประโยคที่มีข้อความ
ภาพพจน์ทำนอง เปรียบเหมือนหรือทำนอง เปรียบเป็นที่มีบท
อุปมา-บทอุปไมย คำในหมวดคำช่วยหลังกริยา ไคแก่
ไป ขึ้น ลง ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

(1) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนอง เปรียบเทียบ

ตัวอย่าง : (ปากของปากูกี้) (ซัก) ขึ้นลง (ยังกับตะขาบ) | (ที่) (ชาวสวน) (ซักไล่) (ล้างควา)

(ป)

(อ)

(ป)

(ส)

(ท)

(ก)

(รวมคตินิยาย/305)

(2) ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนอง เปรียบเทียบ
ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย

ตัวอย่าง : (ความตั้งใจนั้น) (เป็น) (กฏแจ) | (ที่) (ไซ) ไป (สู่) (ความสำเร็จ)

(ป)

(ส)

(ท)

(ป)

(ส)

(ท)

(ก)

(ประมวลโวหาร/88)

10) หมวดคำกริยาวิเศษณ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยขยาย (ข) ซึ่งขยาย
หน่วยแทน (ก) ซึ่งจะปรากฏในประโยคสามัญและประโยคซับซ้อน
ดังนี้

(ก) ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยาย (ข) ซึ่งขยายหน่วยแกน (ก)
ในประโยคสามัญ และเป็นประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์
ทำนองเปรียบเทียบ ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย และที่มีบทอุปมา-
ไม่มีบทอุปไมย คำในหมวดคำกริยาวิเศษณ์ เช่น ก็เกิด
แต่ ๆ อีก เหลือเกิน ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

(1) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเป็น
ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย

ตัวอย่าง 1 : (หญิงนั้น เคาหน้า) (จะ เป็น-) (ยักซ์) -ก็ได้
 ป ส- ค -ส
 ข₁ ก ----- -ข
 (เรื่อนนุษย์/73)

ตัวอย่าง 2 : (โง่ ! มนุษย์เอ๋ย) (เป็น-) (คนทนมื่อทนต์ัน) -แต่ ๆ
 ป ส- ค -ส
 ก- ----- -ข
 (รวมอตตะนิยาย/657)

(2) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเป็น
ที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย

ตัวอย่าง : (ลุงแก) (เหนียว) เหลือเกิน
 ป ส
 ก ข
 (ชุมนุมนิทาน ร.6/15)

(ข) ทำหน้าที่เป็นบทขยาย (ข) ซึ่งขยายบทแกน (ก) ในอนุทกย
หลังที่อยู่ในประโยคซับซ้อน และเป็นประโยคที่มีข้อความเป็น
ภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยเท่านั้น
คำในหมวดคำกริยาวิเศษณ์ เช่น เสมอ ได้จริง ได้อีก
ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง :	(คน)-	(ที่)	(มี)	(ความคิด)	- (ยอมเทคน์-)	(กัณฑ์ใหญ่)	- เล่ม
	(ป)	(ป)	(ส)	(ต)	(ล-)	(ต)	- ส
					(ข ₁ ก-	_____	- ข)

(จดหมายจางวางหน้า/15)

พวกที่ 2 คำเชื่อม¹

คำเชื่อม คือหมวดคำบางหมวดที่ทำหน้าที่เชื่อมคำหรือขึ้นต้นคำในหมวดคำบางหมวด หรือเชื่อมหน่วยวลีหรือขึ้นต้นหน่วยวลีบางชนิดในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพจน์ทำนองเปรียบ เปรียบเหมือน หรือทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-บทอุปไมย และทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยที่เป็นประโยคสามัญและประโยคซับซ้อน

หมวดคำที่เป็นคำเชื่อมมีอยู่ด้วยกัน 3 หมวดคือ หมวดคำเชื่อมนาม หมวดคำบุพบท และหมวดคำเชื่อมอนุพากย์

- 1) หมวดคำเชื่อมนาม ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมคำนาม และ/หรือคำสรรพนาม และทำหน้าที่ร่วมกับคำนาม และ/หรือคำสรรพนามเป็นหน่วยหลักหรือบทหลัก ในนามวลี ในที่นี้จะปรากฏในประโยคสามัญและประโยคซับซ้อนดังนี้
 - (ก) ทำหน้าที่เชื่อมคำนาม และ/หรือคำสรรพนาม และรวมกับคำนาม และ/หรือคำสรรพนามเป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคชนิดหน่วยประธาน (ป) หรือหน่วยกรรมตรง (ต) ในประโยคสามัญ และเป็นประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเหมือนและทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-บทอุปไมย เท่านั้น คำในหมวดคำเชื่อมนามมีคำเดียวคือ คำว่า ของ ซึ่งปรากฏร่วมกับคำนาม 1 คำ และคำสรรพนาม 1 คำดังตัวอย่างข้างล่างนี้

¹ดู ดร. วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 77.

ตัวอย่าง : (1) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเหมือน
ชีวิตของเรา (เหมือนกับ) (รุ่งกินน้ำเสนนั่น)
 ป ส ท
 ล

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/128)

ตัวอย่าง : (2) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืบท
อุปมา-มทอุปไมย
 (นามพร) (เป็น) โคลัมบัลของฉัน
 ป ส ท
 ล
 (ข้างหลังภาพ/35)

(ข) ทำหน้าที่เชื่อมคำนามกับคำนาม และรวมกับคำนามดังกล่าวเป็น
บทหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์คือ บทประธานใน
อนุพากย์แรกหรือในอนุพากย์หลังที่อยู่ในประโยคซับซ้อน และเป็น
ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเหมือนหรือภาพจน์
ทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย คำในหมวดคำเชื่อม
นามมีค่าเดียวคือ คำว่าของ ซึ่งปรากฏร่วมกับคำนาม 2 คำดัง
ตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง : (1) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเหมือน
ปากของปากูยกี้ (ชักขึ้นลงยั้งกับตะขาบ) (ที) (ชาวสวน) (ชักไล่) (ตางลาว)
 (ป) (อ) (ป) (ส) (ท)
 (ล)

(รวมอมตะนิยาย/305)

(2) ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืบท
อุปมา-ไม่มีบทอุปไมย

ตัวอย่าง :	ภาพุตรชายของท่านเปรี๊สเคนต์	(กินหนวคเตาเซากระต่าย)	(เซา)	(จะทองขึ้น)
	(ป)	(อ)	(ป)	(อ)
	(ล)			

(จดหมายจางวางหน่า)

2) หนวคคำบุพบท ทำหน้าที่เป็นคำขึ้นต้นสถานวลีลक्षणะที่เป็นส่วนขยายของหน่วยหลักในนามวลีหรือของหน่วยแกนในกริยาวลี แล้วรวมกับหน่วยหลักหรือหน่วยแกนทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคชนิดใดชนิดหนึ่งใน 2 ชนิดคือเป็นหน่วยนามเดี่ยวหรือหน่วยอกรรมตามลำดับ

(ก) ทำหน้าที่ขึ้นต้นสถานวลีลक्षणะที่เป็นส่วนขยายของหน่วยหลักในนามวลี แล้วรวมกับหน่วยหลักทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยวใน ประโยคสามัญ คำในหนวคคำบุพบท ได้แก่ ยังกะ อย่าง

ตัวอย่าง 1 : (รูปร่าง) อย่าง จรกา
นค.
ล ขลุ

(ชุมนุมนิทาน ร.6/149)

ตัวอย่าง 2 : (ยายแหมม) ยังกะ ทุมตาม โคก
นค.
ล ขลุ

(ทางรัก)

ในตัวอย่างที่ 1 อย่าง เป็นคำบุพบทที่ขึ้นต้นสถานวลีลक्षणะ อย่างจรกา ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยหลัก รูปร่าง และรวมกับหน่วยหลักทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค รูปร่างอย่างจรกา ซึ่งเป็นหน่วยนามเดี่ยว

ในตัวอย่างที่ 2 ยังกะ เป็นคำบุพบทที่ขึ้นต้นสถานวลีลक्षणะ ยังกะทุมตาม โคก ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยหลัก ยายแหมม และ

ร่วมกับหน่วยหลักทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค ยายแหมมยังกะตุม
สามโคก ซึ่งเป็นหน่วยนามเดี่ยว

(ข) ทำหน้าที่ขึ้นต้นสถานวลีลดฐานะที่เป็นส่วนขยายของหน่วยแกน
ในกริยาวลี แล้วรวมกับหน่วยแกนทำหน้าที่เป็นหน่วยอกรรม
ในประโยคสามัญหรือในประโยคซับซ้อน คำในหมวดคำบุพบท
ใดแก่ ราวกับ ยังกับ อย่าง เช่น ทำนอง ตามประสา
เป็นต้น

(1) ประโยคสามัญ

ตัวอย่าง : (พจนานุกรม) (อยู่กิน) ราวกับ เจ้า

ป

อ

ก

ข

(นันทาส โมสร/12)

(2) ประโยคซับซ้อน

ตัวอย่าง : (ปากของป่ากุกี) (ชักขึ้นลง) ยังกะ ตะขาบ (ที่ชาวสวน) ชัก ไล่ คางคก

(ป)

อ

(ป)

(ส)

(ท)

(ก) ข

(รวมอมตะนิยาย/305)

ในตัวอย่างที่ 1 ราวกับ เป็นคำบุพบทที่ขึ้นต้นสถานวลี
ลดฐานะ ราวกับ เจ้า ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยแกน อยู่กิน
และรวมกับหน่วยแกนทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค อยู่กิน ราว
กับ เจ้า ซึ่งเป็นหน่วยอกรรม

ในตัวอย่างที่ 2 ยังกะ เป็นคำบุพบทที่ขึ้นต้นสถานวลีลดฐานะ
ยังกะ ตะขาบ ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยแกน ชักขึ้นลง และรวม
กับหน่วยแกนทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค ชักขึ้นลง ยังกะ ตะขาบ
ซึ่งเป็นหน่วยอกรรม

3) หมวดคำเชื่อมอนุพากย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์ 2 อนุพากย์ที่ปรากฏรวมกันในประโยคซับซ้อนเท่านั้น โดยปรากฏขึ้นต้นอนุพากย์หนึ่งอนุพากย์ใดใน 3 ชนิดคือ อนุพากย์นาม อนุพากย์คุณศัพท์ หรืออนุพากย์วิเศษณ์ และในกรณีที่ปรากฏขึ้นต้นอนุพากย์คุณศัพท์ คำเชื่อมอนุพากย์อาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคชนิดบทประธานหรือบทกรรมตรงในอนุพากย์คุณศัพท์ด้วย

(ก) ทำหน้าที่เชื่อมอนุพากย์นามกับอนุพากย์หลัก โดยปรากฏหน้าอนุพากย์นามและเป็นประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านเองเปรียบเป็นมีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย และมีคำเดียวคือ ว่า ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ตัวอย่าง :	(ไม่รู้)		<u>ว่า</u>	(เทวดาองค์ไหน)	(เสวยอายุ)
	(ส)			(ป)	(อ)
			<u>คำเชื่อมอนุพากย์</u>		
		อนุพากย์หลัก		อนุพากย์นาม	

(รวมฉะนิยาย/501)

(ข) ทำหน้าที่เชื่อมอนุพากย์วิเศษณ์กับอนุพากย์หลัก โดยปรากฏหน้าอนุพากย์วิเศษณ์ และเป็นประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านเองเปรียบเป็นมีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย เช่น จน เมื่อ ถ้า

ตัวอย่าง 1 :	(เพื่อข้าพเจ้า)	ใช้	(ความพยายาม)		<u>จน</u>	(เค็ดไถ่กุหลาบดอกนั้น)
	(ป)	(ส)	(ท)		(ส)	(ต)
			<u>คำเชื่อมอนุพากย์</u>			
		อนุพากย์หลัก			อนุพากย์วิเศษณ์	

(คาของวรรณคดี/24)

ตัวอย่าง 2 : เมื่อ (เรา) (ลืม) (ของเก่า) | (เรา) (ต้องพยายามหา) (ของใหม่)
 (ป) (ส) (ค) | (ป) (ค) (ค) /

คำเชื่อมอนุพากย์

อนุพากย์วิเศษณ์

อนุพากย์หลัก

(ผิวเหลืองผิวขาว/76)

(ค) ทำหน้าที่เชื่อมอนุพากย์คุณศัพท์กับอนุพากย์หลัก โดยปรากฏหน้า
 อนุพากย์คุณศัพท์และอาจจะทำหน้าที่เป็นบทประธานหรือบทกรรมตรง
 ในอนุพากย์คุณศัพท์ก็ได้ ในที่นี้ปรากฏเป็นประโยคที่มีข้อความเป็น
 ภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบท
 อุปมา-บทอุปไมย และที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย คำเชื่อมอนุพากย์
 ได้แก่ คำว่า ที่ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

(1) ตัวอย่างประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเหมือน

(การเล่นสาคำน้) (เหมือน) (กิริยา) | ที่ (พญานาค) (เล่น) (น้ำ)
 (ป) (ส) (ค) | (ป) (ส) (ค)

อนุพากย์หลัก

คำเชื่อมอนุพากย์

อนุพากย์คุณศัพท์

(ลัทธิธรรมเนียมภาค 1-6/5)

(2) ตัวอย่างประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเป็นที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย

(เด็กนักเรียน) (เป็น) (กองทัพมด) | ที่ (นาฉิ่งกล้ว)
 (ป) (ส) (ค) | (ป) (อ)

อนุพากย์หลัก

คำเชื่อมอนุพากย์

อนุพากย์คุณศัพท์

(ปาฐกถาการศึกษา)

(3) ตัวอย่างประโยคที่มีข้อความเป็นภ.พพจนทำนองเปรียบเป็นที่มืดอุปมา-ไม่มืดอุปไมย

(ลูกคนไหน)	ที่ (แม่แย้ม) (ถือท้ายยายหัวตะกั)	- (เสียว) (ทุกคน)
(ป)	(ต) (ป) (ส)	(อ) -ป
อนุพาทย์หลัก	<u>คำเชื่อมอนุพาทย์</u> อนุพาทย์คุณศัพท์	อนุพาทย์หลัก

(หัวใจนักรบ/24)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย